

prof. PaedDr. Jana Duchovičová, PhD., Pedagogická fakulta UKF v Nitre, Drážovská cesta 4,
94901 Nitra, jduchovicova@ukf.sk

**Oponentský posudok na pedagogickú, publikačnú, vedecko-výskumnú a inú odbornú
činnosť doc. PaedDr. Moniky Máčajovej, PhD.
k vymenúvaciemu konaniu za profesora v odbore habilitačného a inauguračného konania
Pedagogika**

Pre vypracovanie oponentského posudku k inauguračnému konaniu doc. PaedDr. Moniky Máčajovej, PhD. mi boli doručené reprezentatívne publikácie uchádzačky vybrané pre tento účel a komplexné materiály vo vedecko-pedagogickej charakteristike: pracovný životopis, prehľad pedagogického pôsobenia, prehľad vedeckej školy uchádzačky, súpis publikačnej činnosti vrátane tabuľky plnenia scientometrických kritérií. Všetky doručené materiály preukazujú, že uchádzačka spĺňa všetky predpoklady pre vymenúvacie konanie. Komplexné posúdenie materiálov k vymenúvaciemu konaniu za profesora dovoľuje popísať vedecký a pedagogický prínos tejto odborníčky.

Na úvod svojho stanoviska chcem uviesť, že uchádzačku docentku Máčajovú poznám desaťročia ako zodpovednú, pracovitú, mimoriadne zariadenú a angažovanú pracovníčku Katedry pedagogiky PF UKF v Nitre, ktorá spoľahlivo riadi ako spolugarantka nielen organizačné procesy súvisiace so vzdelávaním študentov najrobustnejších študijných programov Pedagogickej fakulty a celej univerzity, ale taktiež citlivo zosúladzuje svoj odborný rast v prirodzenom prepojení s potrebami študijného odboru predškolská a elementárna pedagogika (v súčasnosti už s odborom učiteľstvo a pedagogické vedy, ktorého sú programy predškolskej a elementárnej edukácie integrálnou súčasťou) a aktuálnymi trendami orientácie poznania odboru. Považujem jej žiadosť o vymenúvacie konanie za legitímny a zrelý počin, ktorým preukazuje svoju pripravenosť zastávať najvyššiu pedagogickú hodnosť v odbore pedagogika a tým priamo ovplyvňovať kvalitu študijných programov uskutočňovaných tomuto prislúchajúcemu študijnému odboru.

Ako som naznačila, doc. PaedDr. Monika Máčajová, PhD. je významnou vedeckou a pedagogickou osobnosťou predovšetkým v oblasti predškolskej a elementárnej pedagogiky. Jej odborné zameranie však nie je výlučne smerované len na tento segment, ale presahuje aj do ďalších oblastí pedagogiky, najmä teórie vyučovania. V rámci interdisciplinárnych presahov dominujú v prácach autorky témy tvorivosti, rozvoja tvorivého myslenia vo vyučovaní a neurodidaktické aspekty učenia. Dominantné zastúpenie vo vedecko-výskumnej a pedagogickej činnosti docentky Máčajovej majú témy jazyková gramotnosť detí predškolského a mladšieho školského veku, fonologické schopnosti detí týchto vekových kategórií a ich diagnostika, pedagogické a psychologické východiská tvorivosti, rozvoj tvorivého myslenia žiakov v školskom prostredí ako aj širší rámec pedagogiky tvorivosti, pregraduálna príprava učiteľov a pedagogická prax a v neposlednom rade neurodidaktické

aspekty učenia sa. Všetky dominantné témy, na ktoré sa zameriava tvorivá činnosť inauguranky majú jednoznačné ukotvenie vo vedeckých projektoch základného a aplikovaného výskumu (9) pracoviska alebo partnerských pracovísk, na ktorých sa podieľala spoluriešiteľsky alebo sama koordinovala riešiteľský tím. Vedecko výskumné aktivity docentky Máčajovej uskutočňované počas 17 rokov jej pôsobenia na akademickej pôde nielenže priamo vyúsťujú do bohatej publikačnej činnosti, ktorá zahŕňa 7 knižných publikácií, 79 vedeckých prác z toho 9 kategórie A (z toho 4 publikované v uznávaných databázach), ale majú bezprostredný dopad na edukačnú prax najmä prostredníctvom ich implementácie do obsahu predmetov, ktoré doc. Máčajová zabezpečovala a zabezpečuje v rámci pregraduálnej prípravy budúcich pedagogických zamestnancov. Prioritne ide o predmety teória vyučovania, didaktika primárnej školy teória a metodika rozvoja gramotnosti v predškolskom veku, teória a metodika rozvoja elementárnej gramotnosti, teória a metodika pregramotnosti pedagogicko-psychologické aspekty gramotnosti, teórie predškolskej a školskej výchovy a vzdelávania, teória a didaktika elementárnych reálií, nové trendy v edukácii detí mladšieho školského veku, teória a prax rozvíjania ranej gramotnosti, tiež pedagogika 1. ročníka ZŠ, fonemické uvedomovanie vo vzťahu k nadobúdaniu elementárnej gramotnosti, stimulácia reči predškolača, ale taktiež predmety pedagogika tvorivosti, metodika tvorivosti. V opise jej pedagogického prínosu nie je možné opomenúť ani jej dlhoročné pôsobenie na pracovisku v roli metodika programu učiteľstvo pre primárne vzdelávanie a jej metodické vedenie predmetov pedagogickej praxe všetkých druhov.

Mimoriadne pedagogické úsilie docentky Máčajovej podčiarkuje tiež počet 141 školiteľsky vedených záverečných prác, v rámci ktorých rovnako prevládajú témy podpory a rozvoja tvorivého myslenia žiakov, motivácie a tvorivosti v práci učiteľa, jazykovej gramotnosti, čitateľskej gramotnosti a jej rozvoja, rozvoja kognitívnych funkcií v primárnom a predprimárnom vzdelávaní, fonemického uvedomovania a jeho diagnostiky. Ocenením jej úsilia v prospech rozvoja pracoviska sú aj ďakovné listy, ktoré jej za jej prácu boli udelené.

1. Plnenie kritérií pre konania na vymenúvanie profesorov

Z hľadiska predpísaných minimálnych požiadaviek a ich plnenia uchádzačkou je zrejmé, že všetky scientometrické kritériá docentka Máčajová spĺňa a väčšinu z nich prekračuje. Odráža sa v nich vysoká publikačná a pedagogická aktivita inauguranky, ako aj uznanie jej vedeckej práce, ktoré je doložené 130 ohlasmi na jej výstupy. Hoci v citačných odkazoch dominujú autori z krajín V4, je zrejmé že v oblastiach pedagogiky tvorivosti, elementárnej gramotnosti a fonemického uvedomovania žiakov predškolského a mladšieho školského veku je uznávanou odborníčkou. Z predloženého súpisu plnenia kritérií je tiež zjavný je významný vplyv v pedagogickej oblasti či už z pohľadu vedených záverečných prác alebo zavedených nových predmetov do študijných programoch.

2. Zhodnotenie pedagogickej činnosti

Docenta Monika Máčajová pôsobila od roku 1998 ako učiteľka 1. stupňa ZŠ Krčméryho a Béthovenova, následne ako doktorandka Katedry pedagogiky PF UKF a od roku 2003

nepretržite ako pracovníčka katedry v pozícii odbornej asistentky a následne od roku 2014 docentky. Jej kariérny postup je systematický, priamy a svedčí o osobnom zaujatí pre odbor, v ktorom nepretržite pôsobí. Počas celej doby jej pôsobenia evidujeme veľmi intenzívnu pedagogickú činnosť, ktorá sa prejavuje v tom, že doc. Máčajová pôsobila a pôsobí ako spolugarantka študijných programov predškolská a elementárna pedagogika v bakalárskom stupni, učiteľstvo pre primárne vzdelávanie v magisterskom stupni a predškolská a elementárna pedagogika v doktorandskom stupni vysokoškolského štúdia, podieľala sa priamo na tvorbe ich profilačných modelov v kontexte tradície nitrianske školy, pôsobila a pôsobí ako školiteľka naprieč programami Katedry pedagogiky, ale tiež ako členka odbornej komisie a školiteľka v doktorandskom štúdiu, v ktorom viedla 3 doktorandov. Uchádzačka v týchto študijných programoch zabezpečovala a zabezpečuje mnoho študijných predmetov, a to tak profilových, ako aj výberových, uskutočňuje tútorské aktivity a sama prispela k zavedeniu 8 nových predmetov, ktoré pomáhajú zabezpečiť absolventom potrebné kompetencie pre uplatnenie v praxi v kategórii učiteľky materskej školy alebo učiteľky 1. stupňa základnej školy. Je cenné, že tieto predmety nielen zabezpečuje, ale priamo vytvára pre ne vysokoškolské učebnice, skriptá a metodické materiály. Ide o žáner, u renomovaných vysokoškolských pedagógov, menej populárny, lebo neprináša patričné docenenie práce vysokoškolského pedagóga a je veľmi prácny, no na druhej strane má mimoriadne intenzívny a priamy dopad na kvalitu vzdelávania v študijných programoch. Autorsky sa uchádzačka podieľala aj na viacerých metodických materiáloch pre tvorbu portfólií pedagogickej praxe a hoci činnosť metodika pedagogickej praxe je často nenápadná aktivita v akademickom prostredí, reflektovanie pedagogickej praxe je činnosť mimoriadne prácna obzvlášť v takýchto robustných študijných programoch, zodpovedná a pre študentov nesporne prínosná, pretože pomáha porozumieť priamej aplikácii vedeckých teórií edukácie a stať sa efektívnym praktikom schopným explicitne popisovať, efektívne reflektovať a objektívne plánovať a riadiť edukačné procesy v školskej praxi. Podčiarkujem, že osobitý význam má táto vrstva pedagogickej činnosti v programoch pripravujúcich učiteľov. V oblasti skvalitňovania praktickej prípravy je uchádzačka aktívna aj mimo svojho pracoviska. Participovala na Rozvojovom projekte UMB *Inovácia profesijnej praktickej prípravy budúcich učiteľov* a zapojila sa tiež do celouniverzitného projektu ESF v rámci operačného programu Ľudské zdroje pod názvom *Skvalitňovanie praktickej prípravy budúcich pedagogických zamestnancov na UKF v Nitre*. K pedagogickým aktivitám, v ktorých je uchádzačka mimoriadne činná je posudzovateľská práca. Bola oponentkou mnohých bakalárskych, diplomových a rigorózných prác a tiež dizertačnej a habilitačnej práce, projektov v schéme KEGA, APVV, vedeckých článkov, zborníkov a monografie.

3. Zhodnotenie vedeckej činnosti a najvýznamnejších predložených publikácií

Doc. Máčajová je aktívnou pracovníčkou aj vo vedeckej oblasti. Oceňujem, že aj vo svojej tvorivej činnosti sa uchádzačka drží línie transferu od teoretického ukotvenia riešených tém, spravidla podloženého projektovou činnosťou v domácej alebo medzinárodnej projektovej schéme, k aplikácii v reálnom edukačnom prostredí. Zapojila sa do riešenia 8 vedeckých,

rozvojových a edukačných projektov a jedného projektu v schéme ESF, pričom v projekte VEGA bola sama zodpovednou riešiteľkou. Takúto projektovú aktivitu je možné v pedagogických vedách považovať za štandard vedeckej angažovanosti.

Vedecký prínos uchádzačky má kľúčovo aplikačný charakter a je badateľný v troch hlavných oblastiach. Sú to:

1. jazyková gramotnosť a výskum fonologických schopností významných pre následnú výučbu čítania a písania v 1. ročníku ZŠ,
2. prínos pre oblasť pedagogickej diagnostiky - vytvorenie Testu fonologického a fonemického uvedomovania, ktorý diagnostikuje úroveň fonologických schopností detí,
3. prínos pre oblasť didaktiky primárneho vzdelávania - vytvorenie stimulačného programu na rozvoj tvorivých schopností žiakov 1. ročníka ZŠ a jeho verifikácia a evalvácia v pedagogickej praxi,

V publikovaných výstupoch dominujú okrem zahraničných a domácich časopiseckých výstupov vedecké práce evidované v domácich publikáciách. Ako najvýznamnejšie práce predložila uchádzačka 2 vedecké monografie vydané v domácich vydavateľstvách, 2 vysokoškolské učebnice vydané v domácich vydavateľstvách, 5 vedeckých prác publikovaných v zahraničných a domácich databázovaných časopisoch a dve vedecké štúdie mimo databáz s významným databázovaným citačným ohlasom. Publikácie je možné zaradiť do troch tematických oblastí:

- *Jazyková gramotnosť a fonemické uvedomovanie.* V téme autorka sama alebo v spoluautorstve publikovala 3 knižné publikácie: *Jazyková gramotnosť. Teórie a metódy jej rozvoja* (2011), *Fonologické uvedomovanie ako prekurzor vývinu gramotnosti* (2019) a *Hodnotenie fonologického uvedomovania detí predškolského veku* (2019) a početné vedecké štúdie, z ktorých najvýznamnejšie sú databázované práce *Rhyming in the Context of the Phonological Awareness of Pre-School Children* (2021, *Center for Educational Policy Studies Journal*), *Abilities of Phonological Awareness in the Context of Cognitive Development in Preschool age*, (2017, *Journal of language and cultural education*), *Creation of rhymes as part of the development of phonemic awareness of preschool children*, (2019, *XLinguage*). Práce prinášajú prehľadné teoretické spracovanie gramotnosti ako komplexu jazykových kompetencií, modely gramotnosti, charakterizujú čitateľskú gramotnosť, vynárajú sa gramotnosť a popisujú metódy rozvoja gramotnosti detí predškolského a mladšieho školského veku. V novších prácach sa autorka vnára hlbšie do problematiky fonemického uvedomovania v rôznych determinačných súvislostiach a zameriava sa na hodnotenie úrovne fonemického uvedomovania u detí v predškolskom veku, pretože ho vníma ako dôležitý prediktor rozvoja jazykovej gramotnosti a rozvoja čítania a písania. Práce prinášajú výsledky výskumu zisťujúceho úroveň fonologických schopností detí predškolského veku identifikované autorským nástrojom uchádzačky, ktorý má zároveň diagnostické využitie v pedagogickej diagnostike vzhľadom na publikované normy nástroja.
- *Pedagogika tvorivosti.* Táto oblasť expertízy doc. Máčajovej je reprezentovaná najmä prácami knižného charakteru *Rozvoj tvorivosti na 1. stupni ZŠ* (2006), *Pedagogika*

tvorivosti (2021) a mnohými vedeckými a odbornými štúdiami, ktorých spoločný menovateľ je tvorivé vyučovanie, analýza pedagogických a psychologických východísk tvorivosti a stimulácia tvorivého myslenia žiakov v školskom prostredí prostredníctvom programov a metód špecificky fokusovaných na mladší školský vek.

- *Didaktika 1. stupňa ZŠ a mozgovokompatibilné učenie.* Vedecké práce najvýraznejšie reflektujúce expertízu autorky v problematike sú najmä odborná knižná publikácia *Mozog – reč – učenie* (2010) a štúdie *Vyučovanie v symbióze s potrebami mozgu* (2013, Lifelong Learning - celoživotní vzdelávaní), *Neuropedagogy and brain compatible learning - ideas for education in the 21st century.* (2013, *Technológia vzdelávania*). V prácach autorka venuje pozornosť najmä neurodidaktike v edukačných a neurologických súvislostiach, mozgovokompatibilnému vyučovaniu, objasňuje pozície mozgu v kontexte vývinu jazykových mechanizmov a reči človeka a popisuje vzťah mozgu a učenia v kontexte potrieb, emócií, biodromálnych aspektov, štruktúry mozgu a ich funkčnosti a genderových odlišností. Súčasťou didaktických tém, v ktorých je uchádzačka vedecky aktívna v posledných rokoch sú vyučovacie štýly učiteľov primárneho vzdelávania a stratégie rozvoja kognitívnych procesov žiaka, a tvoria tiež súčasť vedeckej školy uchádzačky vo vedených témach diplomových a najmä dizertačných prác. (*Vyučovací štýl učiteľa primárneho vzdelávania*, 2019; *Fonologické schopnosti a ich vplyv na nadobúdanie elementárnej gramotnosti detí*, 2020; *Stratégie rozvíjania vyšších kognitívnych procesov ako predpoklad zvyšovania úrovne kritického myslenia v primárnom vzdelávaní*). Analýzov tvorivých výstupov v spolupráci s jej doktorandmi, ale tiež výstupov je doktorandskej školy je badateľný mimoriadne efektívny štýl školiteľského vedenia stimulujúci tvorivé počiny vedených študentov a tiež uvedomenie si nevyhnutnosti vytvárať výskumný priestor aj pre doktorandkú školu prostredníctvom angažovania doktorandov vo vedených projektových schémach. To považujem za mimoriadne dôležitý rozmer výskumnej práce profesora. V akademickom prostredí. Doc. Máčajová svojou projektovou aktivitou dokazuje, že už ako docentka si je tohto poslania plne vedomá.

Otázky do diskusie:

1. Ako vnímate výzvy MŠVVaŠ pre kurikulárnu reformu a experimentálny ŠVP v súlade s plánom obnovy a aké zmeny sa podľa vás môžu/musia implementovať v pregraduálnej príprave učiteľov, aby reformné zámery mohli byť úspešné a efektívne?
2. Implementácia inovácií vo vzdelávaní je podľa aktuálne publikovaných prác akademických autorít, ale aj autorít z praxe priamo závislá od líderských kompetencií učiteľov a manažérov v oblasti vzdelávania. Ako je možné z úrovne vysokých škôl prispieť k rozvoju líderstva na školách a ovplyvniť tak kvalitu inovačných počinov v edukačnom priestore? Majú podľa vás v tomto procese vysoké školy nejaký priestor?

Záverečné hodnotenie

Doc. PaedDr. Monika Máčajová, PhD. spĺňa, a vo viacerých oblastiach prekračuje požadované scientometrické kritériá nielen kvantitou, ale aj kvalitou. Svojou vedecko-

výskumnou a publikačnou činnosťou prispieva k rozvoju pedagogických vied. Vo svojej doterajšej profesijnej dráhe preukázala svoju odbornosť i pedagogické schopnosti, ktoré prezentovala vo svojej vedeckej škole. Vedecké výstupy a ohlasy na ne dokazujú, že menovaná je uznávanou osobnosťou vo vedeckej i odbornej komunite u nás i v zahraničí. Na základe zhodnotenia predložených inauguračných podkladov odporúčam inauguračnej komisii predložiť VR PV UKF v Nitre návrh na vymenovanie doc. PaedDr. Moniky Máčajovej, PhD. za profesorku v odbore inauguračného konania *pedagogika*.

V Nitre, 14.3.2022

prof. PaedDr. Jana Duchovičová, PhD.